

CUMHURİYET HALK FIRKASI

(9 Eylül 1923)

- Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun devamı olarak "**Halk Fırkası**" ismiyle kurulmuştur.
- Parti Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte "**Cumhuriyet Halk Fırkası**" ismini almıştır.
- Parti'nin kurulmasında;
 - Yeniliklerin halk tarafından kabul görmesini sağlamak,
 - Halkın çeşitli konulardaki istek, şikâyet ve görüşlerinin Meclis'e daha kolay yansımaları sağlamak,
 - Demokrasiyi tüm yönleriyle devlet yönetimine egemen kılmak,
 - Yeniliklerin (İnkıpların) gerçekleşmesi sürecinde daha sistemli hareket etmek,düşünceleri etkili olmuştur.
- Atatürk tarafından ortaya konulan altı temel ilke parti tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır.

Bilgi Noktası:

Serbest piyasa ekonomisi (liberalizm) ekonomi alanında sermayenin kişilerce kullanılması ve ekonomik girişimlerin (teşebbüslerin) özel sektör tarafından yapılmasını savunur.

- Demokratik yönetim yapısını benimseyen ülkeler için siyasi partiler olmazsa olmaz bir durumdur.
- I. TBMM'de önceliğin vatanın kurtuluşuna verilmiş olmasından dolayı Mecliste partiler yer almamıştı. Partilerin yerine gruplar oluşturulmuştu.
 - Söz konusu gruplar arasında en etkili olanı Mustafa Kemal'in kurmuş olduğu Müdafaa-i Hukuk Grubu idi.

Çok Partili Hayat Denemeleri

Dikkat: Partinin kurulmasını takip eden dönemde özellikle rejim ve laiklik karşıtları partiye sızmaya başlamışlardı. Partinin özellikle din konusundaki söylemleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bazı vatandaşlar üzerinde etkili oldu ve bölgede ayaklanmanın çıkmasına neden oldu.

Bazı parti üyelerinin Doğu'da çıkan isyanda rolü olduğu gerekçesiyle 5 Haziran 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası **kapatılmıştır.**

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

(17 Kasım 1924)

- Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşında birlikte mücadele ettiği çalışma arkadaşları tarafından kurulmuştur.
 - Kazım Karabekir,
 - Refet Bey (Bele)
 - Rauf Bey (Orbay)
 - Ali Fuat Paşa (Cebesoy)
 - Adnan Bey (Adıvar)
 - Cafer Tayyar Bey
- Cumhuriyet Döneminin ilk muhalefet partisi olma özelliği taşımaktadır.
- Partinin kurulmasında kurucuların Mustafa Kemal ile bazı konularda yaşadıkları görüş ayrılıkları etkili olmuştur,
- Parti programı şu şekildeydi;
 - Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalınacaktır,
 - Halk egemenliğine saygılı olunacaktır,
 - Ekonomi politikası liberal olmalıdır.
 - Dini düşünce ve inançlara saygılı olunacaktır,
 - Bireysel özgürlükler korunacaktır,
 - Âdem-i Merkeziyetçilik uygulanacaktır.

Böylelikle Çok Partili Hayata Geçişin ilk adımı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 Ağustos 1930)

Serbest Cumhuriyet Fırkası, kurulan üçüncü siyasi parti ve ikinci muhalefet partisidir.

- Fethi Okyar tarafından kurulmuştur,
- Partinin kurulmasında;
 - Kurulmasında 1929 Dünya Ekonomik Bunalımından etkilenen Türkiye'nin krizden çıkabilmesi için hükümetin uyguladığı ekonomi politikalarına alternatif görüşlerin ortaya çıkmasını sağlama düşüncesi,
 - Ülkede demokrasiyi hakim kılma isteği,
 - Hükümet işlerinin daha iyi denetlenmesini sağlama, düşüncesi etkili olmuştur.

- Parti programında;
 - Ekonomide liberalizm savunulmuştur,
 - Kadınlara siyasi hakların verilmesi gerektiği savunulmuştur,
 - Tek dereceli seçim sistemi üzerinde durulmuştur,
 - Laikliğe ve Cumhuriyete bağlı kalınacağı vurgulanmıştır.
- Parti ülke genelinde teşkilatlanmaya başladıktan bir süre sonra rejim karşıtları partiye sızmaya başlamıştı.
 - Fethi Bey rejimin ve devletin zarar göreceği endişesiyle partiyi kendi isteği ile kapatmıştır. (18 Aralık 1930)

Böylece çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısız olmuştur.

Çok Partili Hayat Denemeleri

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından sonra rejim karşıtları bu olayı da fırsat bilerek bir ayaklanma başlatmıştı. Ayaklanmayı başlatanları durdurmak için müdahale eden Asteğmen Kubilay isyancılar tarafından şehit edilmişti. Ayaklanma kısa sürede bastırılmış ve isyancılar cezalandırılmıştır.

Yorum: Menemen Olayı olarak bilinen bu gelişme rejim karşıtı olarak çıkarılan **ikinci** ayaklanmadır.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi 16 Haziran 1930

- Mustafa Kemal'in gerçekleştirdiği inkılaplardan rahatsız olanlar tarafından planlanmıştır.
- Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin kapatılması Mustafa Kemal'in hedef alınmasına neden olmuştur.
- Suikastçiler Mustafa Kemal'in öldürülmesiyle İnkılapların son bulacağını ve Cumhuriyetin ortadan kaldırılacağını düşünmüşlerdi.
- Bu hain planları için Mustafa Kemal'in İzmir gezisini seçmişlerdi.
- Mustafa Kemal'in İzmir'e bir gün geç gelmesi suikast planının açığa çıkmasına sebep olmuştur.
- Planları açığa çıkarılan suikastçiler yakalanarak İstiklal Mahkemesinde yargılanmışlardır.

Suikast girişiminden sonra Mustafa Kemal, yayınladığı bildiriye: "Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet (sonsuz) kadar payidar (kalıcı) olacaktır." diyerek cumhuriyet rejiminin sonsuza kadar var olacağına işaret etmiştir